

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาเครือข่ายการจัดการเรียนรู้ศาสตร์พระราชาด้านเกษตรกรรมยั่งยืน เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะชุมชน อยู่ดี กินดี มีสุข : กรณีศึกษาเทศบาลตำบลโนนทอง อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้วิธีการประชุมระดมความคิด การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม ผลการศึกษาเสนอตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

4.1 ผลการวิเคราะห์สภาพด้านการเกษตรกรรม เทศบาลตำบลโนนทอง อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

4.2 ผลการศึกษาความต้องการและแนวทางการพัฒนาเครือข่ายการจัดการเรียนรู้ศาสตร์พระราชาด้านเกษตรกรรมยั่งยืน เทศบาลตำบลโนนทอง อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

4.3 ผลการพัฒนาเครือข่ายการจัดการเรียนรู้ศาสตร์พระราชาด้านเกษตรกรรมยั่งยืน ในด้านความรู้ และพฤติกรรม เทศบาลตำบลโนนทอง อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

4.1 ผลการวิเคราะห์สภาพด้านการเกษตรกรรม เทศบาลตำบลโนนทอง อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

ในส่วนของการศึกษาผลการวิเคราะห์สภาพด้านการเกษตรกรรม เทศบาลตำบลโนนทอง อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น เพื่อให้เกิดความเข้าใจและความสมบูรณ์ของข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาถึงบริบทของพื้นที่วิจัยด้วยเพื่อประกอบผลการศึกษาสภาพของชุมชนด้านการเกษตร โดยการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม ดังนี้

บริบทพื้นที่ตำบลโนนทองมีพื้นที่ทั้งหมด 68,770 ไร่ จำนวนหมู่บ้าน 21 หมู่บ้าน คือ บ้านโนนทอง หมู่ที่ 1 บ้านโนนทอง หมู่ที่ 2 บ้านกุดเลา หมู่ที่ 3 บ้านภูมุลเป้า หมู่ที่ 4 บ้านสระพังซา หมู่ที่ 5 บ้านหนองเขื่อนช้าง หมู่ที่ 6 บ้านหนองนกเขียน หมู่ที่ 7 บ้านกุดแคน หมู่ที่ 8 บ้านฝาง หมู่ที่ 9 บ้านโนนทอง หมู่ที่ 10 บ้านไผ่ หมู่ที่ 11 บ้านหินลาด หมู่ที่ 12 บ้านห้วยทราย หมู่ที่ 13 บ้านดงน้อย หมู่ที่ 14 บ้านโนนทอง หมู่ที่ 15 บ้านภูมุลเป้า หมู่ที่ 16 บ้านหนองเขื่อนช้าง หมู่ที่ 17 บ้านทรัพย์เจริญ หมู่ที่ 18 บ้านคลองเจริญ หมู่ที่ 19 บ้านโนนทอง หมู่ที่ 20 และบ้านหนองนกเขียน หมู่ที่ 21 จำนวนครัวเรือน 3,122 ครัวเรือน (ซึ่งถ้าพิจารณาหมู่บ้านโนนทองมี 6 หมู่) อาชีพหลักของประชากรส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรม คือ ทำไร่ ทำนา คิดเป็นร้อยละ 67 ของประชากรทั้งหมด สภาพพื้นที่เป็นพื้นที่ราบลุ่ม (อยู่ฝั่งด้านขวาของถนนสายปัจฉิมภูเวียง) และเป็นพื้นที่ดอน (อยู่ฝั่งด้านขวาของถนนสายปัจฉิมภูเวียง) ระบบน้ำของหมู่บ้านจะมีแหล่งน้ำสาธารณะจากน้ำสาธารณะของทางกรมชลประทาน เป็นระบบน้ำท่อส่งมายัง บ้านหมู่ 2, 4, 5, 7, 8, 11, 16, 19, 21 ส่วนหมู่บ้านที่เหลือใช้น้ำจากน้ำฝน

ชุดสระจากลำห้วยจากลำห้วยบ่อเงิน ลำห้วยขามป้อม และลำห้วยสระโสก ชุมชนกลุ่มนี้การแก้ปัญหา มีการเจาะน้ำบาดาลจากแม่น้ำเชิญเป็นหลักโดยงบประมาณที่ใช้ประมาณ 70 เปอร์เซ็นต์จากชุมชน และที่เหลือได้รับการช่วยเหลือจากหน่วยงานองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น รวมบ่อน้ำประมาณ 44 บ่อ แต่ยังไม่ครบทั้งตำบล

สถานการณ์ปัญหาภาพรวมของชุมชน พบว่า ชุมชนส่วนใหญ่มีที่ดินในการทำน้อย มีปัญหา ขยะ น้ำเน่าเสีย ควันพิษ การใช้สารเคมีในการกำจัดศัตรูพืชและวัชพืช และปัญหาการขาดแคลนน้ำ สะอาดในการอุปโภคและบริโภค ปัญหาภาวะเสี่ยงจากการทำงาน อันดับหนึ่ง คือ การใช้สารเคมีในการเกษตรโดยป้องกันตนเองไม่เหมาะสม อันดับที่สอง คือ การทำงานในบริเวณที่มีการสูดดมสารเคมี และอันดับที่สาม คือ ทำงานในบริเวณที่มีเสียงดัง ปัญหามลพิษด้านสิ่งแวดล้อม (หน่วยครัวเรือน) พบ ปัญหาขยะ ใกล้เคียงกับการใช้สารเคมี คิดเป็นร้อยละ 28 รองลงมา เรื่องน้ำเสีย ควันพิษและฝุ่นละออง คิดเป็นร้อยละ 14 และเรื่องขาดแคลนน้ำ คิดเป็นร้อยละ 6 ของจำนวนครัวเรือน ดังคำกล่าว

“ปลูกอ้อยต้องใช้สารเคมีทุกจำว หรือปลูกพืชเชิงพาณิชย์ใช้สารเคมีขาดไม่ได้ เมื่อปีก่อนมีคนตายเพราะฟันสารเคมี เพราะแปลงข้างๆ เขาใช้สารเคมีฉีดยาฆ่าหญ้าลมพัดมาอนสูดดมที่พัดมาตามลมตายไปเลย ไม่มีการป้องกัน”

ประชุมระดมความคิด

15 มีนาคม 2561

“ผลกระทบแมโดนเต็ม ๆ พื้นที่นารอบข้างฉิดยา ฟันใส่แปลงข้าวเมื่อน้ำไหลลงมาแปลงข้าวที่บ้านหรือลงลำคลอง ผ่านนาของตน แมไปถอนหญ้า ลุยน้ำ ช้อเท้าเปื้อยขนาดใส่รองเท้า มีการคุยกันระหว่างเกษตรกรเกี่ยวกับการใช้สารเคมี แต่ก็เห็นใจเขาเพราะทำแปลงใหญ่อยากได้ผลผลิตเยอะฉิดยากัน เกษตรกรที่เขาทำการปลูกมี 2 ลักษณะ คือ ปลูกไว้กินกับปลูกไว้ขาย ถ้าไว้กินก็ฉิดไม่ฉิดยา ไร่ขายฉิดยา วันหนึ่งพรรคพวกมาได้ยินเขาว่า หย่าไปเก็บตรงแปลงนี้เอาไว้ขาย”

สัมภาษณ์เชิงลึก คนที่ 1

15 มีนาคม 2561

“ซื้อหมากพริกมาดมดูกลิ่นฉิว เขาใส่ยาเขาปลูกปได้กินมีแต่สารเคมี คลุม 3 เดือน นำส่งสารเขาพื้นที่มีแต่สารพิษสะสม ใส่มาก ๆ ดินไม่ตอบสนอง ต้องใช้สารเคมีบวกเข้า อินทรีย์ไม่มี”

สัมภาษณ์เชิงลึก คนที่ 2

15 มีนาคม 2561

สภาพด้านการเกษตรกรรมของกลุ่มเกษตรกร ตำบลโนนทอง อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น มีสภาพการทำเกษตร สามารถแบ่งกลุ่มออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ดำเนินงานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหรือกลุ่มเกษตรผสมผสาน กลุ่มที่ปลูกพืชไร่อย่างเดียวตามที่นายทุนต้องการหรือปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น ปลูกไร่อ้อย ปลูกมันสำปะหลัง ปลูกเมล็ดพันธุ์มะเขือเทศ ข้าวโพด และกลุ่มที่ปลูกตามสภาพฤดูกาล เกษตรกรที่ปลูกพืชแบบพอเพียง ความเป็นอยู่ของชุมชนที่ทำเกษตรแบบพอเพียงมีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่แตกต่างจากเดิมมาก มีคุณภาพชีวิตที่ดีปลูกพืชผักหลากหลายไว้กินเองก่อน ไม่ต้องซื้อไม่ต้องหาและปลอดภัยยาฆ่าหญ้า เมื่อพืชผักเหลือกินก็จะนำมาขาย บางคนก่อนไปทำงานที่กรุงเทพฯ ชีวิตที่ต้องแข่งขันในการดำรงชีวิตแต่พอมาที่บ้านมีที่ดินพอทำกินปลูกข้าวเป็นหลัก ในปี พ.ศ. 2540 รัฐบาลมีการจัดอบรม และศึกษาดูงานที่โครงการพระราชดำริ “โครงการช่างหัวมัน” ที่จังหวัดเพชรบุรี โดยให้เกษตรกรตำบลละ 1 คน ไปอบรมเรื่องเกษตรทฤษฎีใหม่ (สมัยก่อนยังไม่มีเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจแบบพอเพียง) กลับมาทำตามคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นไม่ต้องแย่งกันดำเนินชีวิตแบบในเมือง นำความรู้ที่ได้มาขยายผลโดยการทำให้เห็น ใช้การบอกกล่าวชักชวนแนะนำให้ทำตามหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ จาก 1 เป็น 2 จาก 2 เป็น 4 กลุ่มที่ทำเกษตรแบบพอเพียงจะปลูกพืชหลากหลาย ที่แรกปลูกไม่คิดขายจะเน้นปลูกพืชที่ตนเองชอบ ปลูกไว้กิน ทำแบบพอเพียง ทำปุ๋ยเอง ทำยาฆ่าแมลงที่มาจากสารอินทรีย์ เช่น ต้นสะเดา และน้ำหมักชีวภาพ นอกจากนี้รายจ่ายในการซื้อผักผลไม้ไม่มีเพราะได้วัตถุดิบจากที่ปลูก ผลไม้กินตามฤดูกาล เนื้อสัตว์ไม่ต้องซื้อ เช่น ปลาและกบที่ได้จากเลี้ยงในบ่อน้ำ ไข่ไก่มาจากไก่ที่เลี้ยง คุณภาพชีวิตที่ดีไม่มีโรค ดังคำกล่าว

“นำความรู้ที่ไปอบรมมาทำตามแรกที่ปลูกอยากกินก่อน ปลูกเพื่อกิน อยากกินโน้นนี่ก็ปลูกสิ่งที่ชอบ ตอนแรกไม่คิดขาย ต่อมาเหลือก็นำไปขายสร้างรายได้ ทำมา 20 ปีแล้วจนต้นไม้ใหญ่ทำเสาบ้าน ตั้งแต่ลูกยังน้อยตอนนี้ทำงานแล้ว ได้บรรยากาศสิ่งแวดล้อมสดชื่นได้ออกซิเจน มลพิษทางอากาศก็ไม่มี พืชผักก็ปลอดภัยกินสบายใจเราปลูกเองผักปลอดภัยแน่นอนโรคภัยไม่เป็น”

สนทนากลุ่ม คนที่ 1

15 มีนาคม 2561

“ตั้งแต่เราทำตามทำเกษตรแบบพอเพียง ไม่ใช่สารเคมีไม่ต้องเสียเงินก็ไม่ต้องเป็นหนี้ บางบ้านปลูกตามที่นายทุนเขาต้องการเมล็ดพันธุ์ก็ต้องซื้อ ยาฆ่าแมลงก็ต้องซื้อ ที่ดินหมดเพราะไปเป็นหนี้เขา เราปลูกไม่ใช่สารเคมีผักปลอดภัยสุขภาพดีก็รวยเพราะไม่เสียค่ายาไปหาหมอ”

สนทนากลุ่ม คนที่ 5

15 มีนาคม 2561

สภาพที่เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรยั่งยืนที่ต่างกันเป็นลักษณะบอกต่อ ๆ กัน ตั้งแต่คนใกล้ตัวก่อนขยายต่อสู่คนข้างเคียง หรือแสดงให้เห็นผลที่เกิดขึ้นจากการผลิตที่เกิดจากการปลูกพืชตามหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ หรือตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เช่น การเห็นสภาพคุณภาพภาพชีวิตที่ดีขึ้น พฤติกรรมเกี่ยวกับลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ทำให้มีเงินออม ไม่มีหนี้สิน

“นำความรู้ที่ได้มาขยายผลโดยการทำให้เห็นพืชผักที่ปลูกเหลือก็นำมาขาย บางคนมาขอเฉย ๆ เลยกบอกไปทำไมไม่ปลูกกินเองไม่ต้องมาซื้อมาขอที่ดินก็มี ใช้การบอกกล่าวชักชวนแนะนำให้ทำตามหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ จาก 1 เป็น 2 จาก 2 เป็น 4”

สนทนากลุ่ม คนที่ 2

15 มีนาคม 2561

“ปลูกผลไม้หลากหลายมีให้กินทุกฤดู ฤดูนี้ขายนี้ ฤดูนั้นขายโน้น มีทั้งฝรั่ง ขนุน สับปะรด มะละกอ มะม่วง อย่างมะม่วงก็ปลูกหลายพันธุ์ เช่น มะม่วงโชคอนันต์ออกที่หลังเขาได้กินตอนมะม่วงอ่อนขายหมดแล้ว อย่างแก้วมังกรปลูกตามเสาไร่บ้านมีเสา 300 หลัก เหลือไปขายตลาด มะพร้าวตากลงน้ำเสียงดังตุบเงินอีกแล้วเทวดาเลี้ยง บางคนบอกให้ทำไม่ทำพอเห็นมรรคผลเราอยากได้เริ่มอยากทำตาม”

สัมภาษณ์เชิงลึก คนที่ 1

15 มีนาคม 2561

“ขุดบ่อเก็บน้ำไว้ใช้ ก็เลี้ยงปลาเลี้ยงกบด้วยอยากกินเนื้อสัตว์ก็ไปวางล่อ อย่างกบกินได้เมิดทั้งหัวสุดแซบ ก็สอนลูกไว้ให้อยู่ให้กินอย่าพอเพียง อย่างปลาเลี้ยงปลาตุก ตะเพียนกินพืชมีเศษผักเหลือก็โยนลงไปบ่อเป็นอาหารปลา”

สนทนากลุ่ม คนที่ 15

15 มีนาคม 2561

“เห็นเขาทำแล้วมีรายได้มีเงินเก็บเห็นมรรคผลที่เกิดจากการปลูกพืชตามหลักเกษตรทฤษฎีใหม่ ส่วนเราเป็นหนี้ร้าน ค่าปุ๋ย ค่ายาฆ่าหญ้า ทำมาหาร้านค้าหมด บางคนปลูกพืชธุรกิจต้องซื้อยา ซื้อปุ๋ยขายที่เพื่อใช้หนี้ แต่ก่อนก็สงสัยว่าทำไมเกษตรกรเป็นหนี้พอมาท้องมีค่ายา ค่าปุ๋ยถึงบางอ้อแล้วตัวเองขาดทุนเป็นหนี้เหมือนกัน”

สนทนากลุ่ม คนที่ 13

15 มีนาคม 2561

4.2 ผลการศึกษาความต้องการและแนวทางการพัฒนาเครือข่ายการจัดการเรียนรู้ศาสตร์พระราชาด้านเกษตรกรรมยั่งยืน เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะชุมชน อยู่ดี กินดี มีสุข เทศบาลตำบลโนนทอง อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

การดำเนินการพัฒนาเครือข่ายการจัดการเรียนรู้ศาสตร์พระราชาด้านเกษตรกรรมยั่งยืนให้เกิดความยั่งยืนนั้นต้องเกิดจากคนในหรือแรงผลักดันจากคนในพื้นที่นี่คือเกษตรกรในพื้นที่โนนทอง ผู้วิจัยทำการสำรวจความต้องการพัฒนาเกษตรกรที่สนใจเป็นหมู่บ้านนำร่อง พบว่าเกษตรกรที่สนใจยินดีเข้าร่วมเครือข่ายการจัดการเรียนรู้ศาสตร์พระราชาด้านเกษตรกรรมยั่งยืนคือ บ้านโนนทอง หมู่ที่ 15 จากนั้นผู้วิจัยศึกษาความต้องการหรือแนวทางการพัฒนาเครือข่ายตามความต้องการของเกษตรกรเพื่อนำมาเป็นรูปแบบการพัฒนาเครือข่าย ผลการศึกษา ดังนี้

4.2.1 ความต้องการพัฒนาเครือข่ายตามความต้องการของเกษตรกร

กลุ่มชุมชนบางกลุ่มต้องการนำความรู้ศาสตร์พระราชาด้านเกษตรกรรมยั่งยืนมาพัฒนาพื้นที่ของตนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุขทั้งสุขภาพกายและสุขภาพใจ ครอบครัวมีความอบอุ่น สามารถดำรงชีวิตด้วยตนเองไม่พึ่งพิงนายทุน ไม่เป็นหนี้ อยากรให้มีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการทำปุ๋ยอินทรีย์ การทำน้ำหมักไล่แมลงที่ทำลายผลผลิตทางการเกษตร โดยทำจากวัสดุที่มีอยู่ในพื้นที่ของตนด้วยตน เพื่อเป็นการใช้ประโยชน์จากผลผลิตให้คุ้มค่าจะได้ไม่ปล่อยให้เสียหรือนำมาจัดการให้เกิดประโยชน์ และเทคนิควิธีการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร ต้องการหาผู้นำต้นแบบในกลุ่มเกษตรกรด้วยกันที่ทำการเกษตรยั่งยืนประสบความสำเร็จมีความสุขในชีวิตเพื่อเป็นที่แนะนำให้ความรู้หรือช่วยเหลือทางการเกษตร และเป็นตัวอย่างการปฏิบัติตนและการดำเนินชีวิตที่มีความสุข และให้หน่วยงานต่าง ๆ มาติดตามเพื่อกระตุ้นให้กำลังใจเกษตรกร ดังคำกล่าว

“ที่แรกเห็นบ้านนั้นมีความสุข ร่างกายก็ไม่ป่วยแข็งแรง ไม่เป็นหนี้ ของก็ไม่ต้องซื้อ ต้องหาอยากเป็นอย่างเขา ยังนำของที่มีอยู่ไปขายได้เงินอีก สิ่งนี้ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นให้คนเห็นความสำคัญของการมาทำเกษตรทฤษฎีใหม่ หรือเกษตรพอเพียงโดยนำความรู้ศาสตร์พระราชาด้านเกษตรมากระตุ้นให้ความรู้ แนะนำโดยผู้ที่ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ที่ประสบความสำเร็จ มาเรื่องสุขภาพเมื่อก่อนแม่โดนเต็ม ๆ เลย เขาเปลี่ยเนา โดยสารเคมีที่ไหลจากแปลงข้างเคียงขนาดใส่รองเท้าวาง อยากให้มีการคุย จัดเวทีประชุมกันในกลุ่มเกษตรกร หาผู้นำกลุ่มหนึ่งคนมาคุยปัญหาแลกเปลี่ยน จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำเกษตรการเพิ่มผลผลิตของพืชผักผลไม้ มีการช่วยเหลือในกลุ่มเกษตรกรด้วยกันเมื่อประสบปัญหาพืชเป็นโรค เช่น เพี้ย ราดำ แมลงกัดใบอ่อน ต้มไม้ไม่ออกผล”

สัมภาษณ์ คนที่ 1

19 เมษายน 2561

“มาพาท่าน้ำด้วยเต๋อ จะได้มีเก็บไม่มีรายจ่าย สุขภาพดี จะปลูกอะไรดี แล้วเขาทำแปรรูปถ้าของเหลือเยอะ แล้วทำปุ๋ย น้ำหมักให้ผลไม้ออกเยอะๆ พาท่าน้ำด้วยเต๋อ วิธีการเป็นอยู่อย่างไร ใช้ชีวิตอย่างไรให้เป็นสุข”

สัมภาษณ์ คนที่ 2

19 เมษายน 2561

“ปลูกพืชตาม ๆ กัน พอผลิออกมาเยอะราคาตก แย่งกันขายหรือขายไม่ได้ก็ปล่อยให้เน่าเสีย ปลูกพืชให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ ในสิ่งที่ตนถนัด อยากรู้อยากเห็นมาสอนการนำผลที่ได้แปรรูปให้เกิดรายได้ แทนที่จะปล่อยให้เน่า อีกอย่างนำการทำน้ำหมักที่ใช้แทนปุ๋ยที่ต้องซื้อเขาเพื่อให้ผลออกมาดี ๆ วิธีการที่เรามีเทคนิควิธีอะไรที่กระตุ้นให้ต้นไม้ปลูกดี แล้วสอนทำยาฆ่าหญ้าที่ได้จากธรรมชาติ”

สัมภาษณ์ คนที่ 4

19 เมษายน 2561

“องค์ความรู้ถ้าเทียบกับเมื่อก่อน เกษตรกรยังขาดความรู้ ต่อมาก็มาอบรมคัก ๆ เกี่ยวกับเกษตรทฤษฎีใหม่ มีการให้ความรู้ ใครหัวไวคิดทำก่อนทำก่อนรวยก่อน หรือเป็นพวกเกษตรกรหัวก้าวหน้า ตอนแรก ๆ ก็ทำตามบางครั้งบริบทต่าง สภาพต่างผลก็ไม่เป็นไปตามที่คาดหวังไว้ มีผิดมีถูก ล้มลุกคลุกคลาน ขาดทุนแรงงาน ทรัพย์สิน เวลา มีคนในพื้นที่ให้ความรู้สภาพเหมือนกันก็ไม่ต้องมาลองผิดลองถูกมาก ใครไม่ทำกิน ชี้อร่าไม่ได้”

สัมภาษณ์ คนที่ 3

19 เมษายน 2561

“อยากให้เกษตรกรหันมาทำเกษตรแบบยั่งยืนเห็นเขาทำแล้วมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ชีวิตไม่เดือดร้อนเรื่องสุขภาพที่เกิดจากสารเคมี เกษตรกรคนอื่น ๆ จะได้ไม่พลอยเดือดร้อนเรื่องสารพิษหรือยาฆ่าหญ้า ฆ่าแมลงจากแปลงอื่นที่พ่น แมลงแบ่งกระจายไปทุกแปลงไม่ได้หนีจากแปลงที่พ่นใช้สารเคมีมาแปลงเกษตรอินทรีย์ ชีวิตที่ดีมีสุข มีทุกอย่างที่อยากกิน เราขยันเราได้”

สัมภาษณ์ คนที่ 5

19 เมษายน 2561

“ของที่เหลือจากการเกษตรแทนที่จะปล่อยให้ย่อยากให้มาช่วยสอนทำน้ำหมักจากวัตถุดิบที่มีอยู่ ใช้ประโยชน์จากผลผลิตให้คุ้มค่า ไม่ปล่อยให้เสียหรือนำมาจัดการให้เกิดประโยชน์ และสอนถึงเทคนิควิธีการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร จากเกษตรกรรมแบบในในพื้นที่ที่ทำการเกษตรยั่งยืนประสบความสำเร็จมีความสุขในชีวิตเพื่อเป็นที่แนะนำให้ความรู้หรือช่วยเหลือทางการเกษตร และเป็นตัวอย่างการปฏิบัติตนและการดำเนินชีวิตอย่างไรไม่เป็นหนี้ หรือทาง อบต.หรือหน่วยงานต่าง ๆ มาชี้แนะวิธีการใหม่ ๆ หรือเทคนิคต่าง ๆ องค์ความรู้ใหม่มาสอน อยากให้มาติดตามเพื่อเป็นการสร้างขวัญให้เกษตรกรอย่างพวกเราไม่ให้รู้สึกโดดเดี่ยว”

สัมภาษณ์ คนที่ 6

19 เมษายน 2561

4.2.2 แนวทางการพัฒนาเครือข่ายตามความต้องการของเกษตรกร

แนวทางการพัฒนาเครือข่ายตามความต้องการของเกษตรกรในชุมชนเทศบาลตำบลโนนทองที่เป็นกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการนำความรู้ศาสตร์พระราชาด้านเกษตรกรรมยั่งยืนมาพัฒนา เพื่อนำมาเป็นข้อมูลดำเนินการพัฒนาการเกษตรในพื้นที่ของตนตามแนวทางที่ต้องการ อันจะส่งเสริมให้คุณภาพชีวิตของเกษตรกรที่ดี ซึ่งจุดเริ่มต้นให้เกษตรกรเกิดความรักที่อยากจะทำเกษตรพอเพียง หรือทำเกษตรอย่างยั่งยืนตามศาสตร์ของพระราชา เห็นคุณค่า ความสำคัญของการทำการเกษตรโดยจัดหาผู้นำชุมชนต้นแบบที่ดำเนินการทำเกษตรกรรมยั่งยืนและความพอเพียงมาเป็นต้นแบบจากผลสำเร็จเพื่อสร้างแรงบันดาลใจเพราะมีความเชื่อว่าใครที่ดำเนินการก่อนจะประสบความสำเร็จก่อนมาจัดเวทีพูดสร้างแรงบันดาลใจ และเป็นปราชญ์ชาวบ้านเพื่ออบรมให้ความรู้การทำสารอินทรีย์เพิ่มผลผลิตทางการเกษตร การทำน้ำหมักกำจัดศัตรูพืช การจัดอบรมการทำเกษตรยั่งยืน การสร้างจิตสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมในการใช้สารเคมีให้กับกลุ่มเกษตรกร เป็นผู้นำส่งเสริมความรู้แก่เกษตรกรที่สนใจโดยเมื่อมีปัญหาารวมตัวกันช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้โดยพึ่งพาจากผู้นำหรือคนในพื้นที่ก่อน จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเกษตรกรด้วยกันในชุมชน เพื่อความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้เกษตรยั่งยืน ช่วยให้ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต อยู่อย่างมีความสุข ช่วยกระตุ้นให้เกษตรกรมีความขยันอดทนในการทำงาน ควรมีความสร้างความตระหนักในการทำงาน และมีการติดตามจากหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อกระตุ้นเกษตรกรหรือมาให้ความรู้ใหม่ ๆ และจัดบริการแหล่งน้ำให้เกษตรกรใช้ในการทำเกษตรกรรม ดังคำกล่าว

อยากให้มีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการทำปุ๋ยอินทรีย์ด้วยตนเอง เทคนิควิธีการเพิ่มผลผลิตของพืชผักผลไม้ จากคนในพื้นที่เพราะสภาพปัญหาที่พบเป็นแบบเดียวกัน สภาพพื้นที่เหมือนกันจะได้ไม่ต้องลองผิดลองถูกต่อยอดไปเลย หาผู้นำเกษตรกรของกลุ่มเพื่อเรียนรู้การดูแลและ

ปรับปรุงรักษาเพิ่มผลผลิตของต้นไม้ ถ้ามีองค์ความรู้ใหม่ ๆ ให้หน่วยงานมาอบรมหรือให้ผู้นำไปอบรม เพื่อมาต่อยอดต่อ มีการติดตามจากกลุ่มเกษตรกรด้วยกันและจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่มาพัฒนา ให้กลุ่มเกษตรกรกระตุ้นอาจจากผู้นำเกษตรกรมีการรวมกลุ่มจัดประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการติดตามกลุ่มเกษตรกรด้วยกัน และการแบ่งปันผลผลิตหรือองค์ความรู้ที่ได้จากการทำเกษตร ควรเป็นสังคมเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ มิใช่สังคมแข่งขัน อยู่กันอย่างญาติมิตร นอกจากนี้ยังเสนอรูปแบบจัดประชุมสร้างข้อตกลงร่วมกันในความรับผิดชอบต่อส่วนร่วม เช่น การทำข้อตกลงกันในกลุ่มเกี่ยวกับการใช้ยาฆ่าวัชพืช การใช้ปุ๋ยเคมี การปล่อยน้ำทิ้งจากแปลง

สัมภาษณ์ คนที่ 5

19 เมษายน 2561

จุดเริ่มต้นทำให้เกิดความรักที่อยากจะปลูกหรือทำเกษตรพอเพียง หรือทำเกษตรอย่างยั่งยืนตามศาสตร์ของพระราชฯ เห็นคุณค่า ความสำคัญของการทำการเกษตรแบบนี้หาคนที่ทำเกษตร ทฤษฎีใหม่สำเร็จทั้งสุขภาพกาย ใจ ชีวิตมีความสุขไม่เป็นหนี้พอเป็นแบบอย่างให้คนอื่นเขาเห็น เหมือนมาสร้างแรงบันดาลใจ มีการยกย่องเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จการทำเกษตรพอเพียง กระตุ้นเห็นความสำเร็จแล้วอยากทำตาม แล้วมาอบรมให้ความรู้การทำเกษตรแนวทางปฏิบัติทำอย่างไร วิธีการดูแลรักษาต้นไม้ให้เพิ่มมรรคผลตก ๆ “มะนาวปลูกมานานแล้วเป็นพันธุ์คูใบ คูใบจริง ๆ ไม่มีลูกให้ดู หัวเราะ” ควรมาสร้างให้เกิดความตระหนักต่อการรับผิดชอบต่อชุมชน เช่น การใช้น้ำ การใช้สารเคมี ไม่ให้เป็นพิษต่อสังคม การที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีเงินเป็นปัจจัยที่สำคัญถ้าเห็นความสำคัญของการออมลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ทำให้มีเงินเก็บตั้งนั้นการสร้างความตระหนักตรงนี้ก็สำคัญ อาจเป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับการทำบัญชีครัวเรือนเห็นความตระหนักถึงความจำเป็นในการใช้จ่ายสินค้าที่จำเป็นตัดสินค้าที่ฟุ่มเฟือยไม่จำเป็นเมื่อมีเงินออมมีความสุขไม่ต้องกังวลยามแก่หรือยามที่ทำงานไม่ได้ ใครขยันไม่อดตาย ควรมีการติดตามจากหน่วยงานในพื้นที่ก่อน แล้วหน่วยงานจากที่อื่นมาติดตามกระตุ้นเกษตรกรเราจะได้มีแรง

เกษตรกร 1 สัมภาษณ์เชิงลึก 19 เมษายน 2561

ควรมีการหาผู้นำพาทำกันไป ผู้นำที่เข้มแข็งผู้ปฏิบัติตามทำตาม ควรให้แต่ละที่มีผู้นำเกษตรพอเพียง ช่วยติดตามกันเองก่อนแล้วให้หน่วยงานมาติดตามความก้าวหน้าหรือปัญหาที่พบ รัฐควรมีการสนับสนุนเรื่องน้ำในการทำการเกษตรอาจทำแหล่งเก็บน้ำเพิ่มให้บางพื้นที่ ที่สำคัญอีกอย่างเกษตรกรเราเองต้องมีความซื่อสัตย์ต่อตนเองและสังคม รับผิดชอบต่อสังคมในการสารเคมีฆ่าแมลงศัตรูพืชของผลผลิตของตน ไม่ใช่เห็นแปลงอื่นใช้สารสกัดจากธรรมชาติเพื่อฆ่าแมลงแต่ตนเองมาใช้ยาฆ่าหญ้า ยาฆ่าแมลงทำให้ศัตรูพืชพวกแมลงต่าง ๆ ไปแปลงที่ไม่ใช้สารเคมี

เกษตรกร 2 สัมภาษณ์เชิงลึก 19 เมษายน 2561

มีคนนำก่อนเหมือนกับที่มาทำเกษตรพอเพียงนี้ก็มีคนที่บุญสวน มาช่วยทำเกษตรพอเพียง ที่แรกก็มาขอพืชสวนครัวก็ให้ไป ที่หลังคนที่แนะนำให้หันมาปลูกพืชผักผลไม้ไว้กิน ใช้พื้นที่ให้เป็นประโยชน์ ให้เกษตรกรรู้จักการใช้จ่ายเงินอย่าไปหลงการโฆษณาสินค้าฟุ่มเฟือยให้รู้จักการวิเคราะห์รายจ่ายแต่ละวันกับความจำเป็นจะนำมาสู่การออมเมื่อมีเงินเก็บก็มีความสุข

เกษตรกร 3 สัมภาษณ์เชิงลึก 19 เมษายน 2561

ผู้นำที่เข้มแข็ง แข็งแรง ผู้ปฏิบัติทำตาม ควรให้แต่ละที่มีผู้นำเกษตรพอเพียงที่เข้มแข็ง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน พานำทำเกษตรให้ยั่งยืนสามารถพึ่งตนเองได้ มีปัญหาช่วยเหลือเกิดการเรียนรู้ร่วมกันหรือจัดเวทีประชุมแลกเปลี่ยนก็ได้ ให้เกษตรกรทุกคนเป็นนอกจากเป็นผู้รับแล้วต่อไปเป็นผู้ให้ ในที่นี้ก็คือให้ความรู้ แง่คิด ช่วยเหลือกันเล่าประสบการณ์ที่ผ่านมาปัญหาที่เขাপบจากการทำเกษตร เขาแก้ไขปัญหาทำอย่างไร ได้เกิดกำลังใจไม่ใช่เราผู้เดียวที่มีปัญหาผู้อื่นก็มี แต่เขาทำอย่างไรจึงมีความสุข นำวิธีการดำรงชีวิตที่มีความสุขมาแลกเปลี่ยนกันเพื่อให้อื่น ๆ มีชีวิตที่มีความสุขอยู่อย่างพอเพียง อยากให้มีการติดตามการดำเนินการทำเกษตรซึ่งช่วยติดตามกันเองก่อนแล้วให้หน่วยงานอื่นติดตาม มาดำเนินการติดตามผลงานให้ต่อเนื่อง ได้รู้สึกมีกำลังใจที่ยังมีคนเห็นความสำคัญของเกษตรกรอย่างพวกเรา

เกษตรกร 4 สัมภาษณ์เชิงลึก 19 เมษายน 2561

ผู้นำดีพาทำ มีคนนำร่องเป็นศูนย์รวมของเกษตรกรถือว่าเป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้เกษตรผสมผสานมีความยั่งยืน ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นการทำเกษตรยั่งยืน เมื่อพูดถึงคุณภาพชีวิตถ้าทุกคนตระหนักถึงการไม่ใช้สารเคมีสุขภาพของเกษตรกรไม่เจ็บไม่ป่วย ตรงที่ว่ามาเรื่อยๆสารเคมีที่เกษตรกรกลุ่มอื่นมาใช้ควรมีการประชุมสร้างความตระหนักผลเสียที่เกิดพิษภัยที่ตามมาจากสารเคมีนี้ละก็เป็น การดี พวกเรานำร่องให้เขาเห็นการเปลี่ยนแปลงชีวิตที่ดีขึ้น เขาจะได้หันมาทำตาม คนซื้อได้กินอาหาร **คลีน**ไม่เจ็บไม่ป่วยรัฐไม่ต้องมาเสียค่าใช้จ่ายเรื่องการรักษาพยาบาลให้ประชาชน อย่างนี้คุณภาพชีวิตที่ดีไม่ใช่แค่เกษตรกรอย่างเดียวประชาชนก็พลอยมีคุณภาพชีวิตด้านสุขภาพดีด้วย การใช้จ่ายก็เป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องสร้างความตระหนักกับเกษตรกรอย่าหลงไหลในวัตถุนิยมเมื่อย้อนมาคิดการใช้จ่ายแต่ละวันมาทำบัญชีจะเห็นว่าค่าใช้จ่ายในเรื่องที่ไม่จำเป็นเยอะ สอนให้เขาฝึกวิเคราะห์การใช้จ่าย การสร้างความตระหนักถึงสังคมส่วนร่วมและตระหนักถึงตัวเองสำคัญมาก

เกษตรกร 5 สัมภาษณ์เชิงลึก 19 เมษายน 2561

ควรมีการให้ความรู้เกี่ยวกับการทำปุ๋ยหรือสารอินทรีย์ในการบำรุงต้นไม้ หรือการเพิ่มผลผลิตเทคนิควิธีใหม่ ๆ โดยไม่ต้องพึ่งสารเคมีราคาก็สูงกว่าพวกใช้สารเคมี บริษัทต่าง ๆ มาซื้อตรวจสอบไม่มีสารตกค้างหรือปลอดสารพิษ ถ้ายังดีเขาต้องการไร้สารพิษปลอดภัยแน่นอนเขาก็ส่งเรา รายได้ดีกว่าใช้สารเคมีอีก ถ้ามีเรียกประชุมให้ความรู้เกี่ยวกับโทษพิษภัยที่เกิดจากการใช้สารเคมี ชาวเกษตรกรพื้นที่ใกล้เคียงก็ไม่เดือดร้อน ไม่ทำความเดือดร้อนให้ผู้อื่น อย่างแม่ผมเดินดูแปลงข้าวน้ำไหลมาจากที่อื่นที่เขาใช้สารเคมีกันพอลกลับมาทำเป็นแผลเน่าเพราะเจอสารพิษ เกษตรกรมีการดูแลติดตามกันเองไม่ใช้สารเคมีมาใช้สารที่ทำจากวัสดุธรรมชาติ เมื่อทำอย่างนี้เรื่อย ๆ ก็เกิดความเคยชิน เป็นนิสัย การปลูกพืชให้หลายชนิดมีกินตลอดไม่จำเจ โรคพืชหรือแมลงจะไม่มีเมื่อเห็นมีสุขภาพดี ชีวิตมีความสุขคนอื่นเห็นก็หันมาทำสามารถขยายเครือข่าย

เกษตรกร 2 สัมภาษณ์เชิงลึก 19 เมษายน 2561

การมาส่งเสริมให้เกษตรกรหันมาทำเกษตรพอเพียงนอกจากคนในแล้วหน่วยงานต่าง ๆ ที่มาพัฒนา ควรมาหลายครั้ง อย่างมาครั้งเดียว มาช่วยกระตุ้น ก่อไฟแล้วไม่แห่ก็มอดไป ต้องมีหน่วยงานเข้ามาติดตาม เอาใจใส่ดูแลกัน เกษตรกรเองก็ใส่ใจเอาใจใส่กัน บอกต่อกันเมื่อมีปัญหาช่วยหาทางแก้ไข บอกเพื่อนที่มงานมาเป็นกองหน้ารณรงค์การทำเกษตรพอเพียง

เกษตรกร 6 สัมภาษณ์เชิงลึก 19 เมษายน 2561

นี่ก็ปลูกพืชเชิงเดี่ยวพอออกผลกันเยอะตลาดรองรับไม่พออยากให้มาช่วย แล้วสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อมาก็คือเรื่องแหล่งน้ำเพื่อทำการเกษตรโดยภาครัฐต้องเข้ามาช่วยเหลือ เป็นสิ่งที่ต้องการมาก เพราะถ้าขาดน้ำต้นไม้ก็เหมือนมนุษย์ที่ต้องการน้ำถ้าไม่มีก็เหี่ยวเฉาตาย

เกษตรกร 4 สัมภาษณ์เชิงลึก 19 เมษายน 2561

4.3 ผลการพัฒนาเครือข่ายการจัดการเรียนรู้ศาสตร์พระราชาด้านเกษตรกรรมยั่งยืน เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะชุมชน อยู่ดี กินดี มีสุขในด้านความรู้ และพฤติกรรม เทศบาลตำบลโนนทอง อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น

จากแนวทางการพัฒนาที่ได้ผู้วิจัยได้มีการดำเนินให้กลุ่มเกษตรกรนำไปเป็นรูปแบบการพัฒนา ผู้วิจัยสำรวจผู้ที่สนใจกลุ่มเกษตรกรที่เป็นเครือข่ายการจัดการเรียนรู้ศาสตร์พระราชาด้านเกษตรกรรม เพื่อนำร่อง จะได้เกษตรกรจาก บ้านโนนทอง หมู่ที่ 15 จำนวน 6 คน จากนั้นดำเนินการเลือกผู้นำเกษตรกรยั่งยืน ผลปรากฏว่าได้ นายบุญสวน คำแหง ผู้วิจัยจึงเลือกให้นายบุญสวน คำแหง เป็นผู้นำเกษตรกรยั่งยืนเพื่อมาเป็นผู้นำเกษตรกรในการสร้างแรงบันดาลใจ และผู้นำกลุ่มประชุมจัดเวที

แลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการดำเนินการพัฒนาโดยการจัดอบรมเกษตรกรตามที่น่าความรู้ศาสตร์พระราชาด้านเกษตรกรรมยั่งยืนมาพัฒนาพื้นที่ของตนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีและการดำรงชีวิตแบบพอเพียง เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2561 เกษตรกรมีการแบ่งปันพืชพันธุ์ต้นไม้ มีการช่วยเหลือระหว่างเกษตรกรด้วยกัน การกระตุ้นสร้างความตระหนักเห็นความสำคัญของการทำเกษตรยั่งยืนจากผู้นำเกษตรกรรมยั่งยืน จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเกษตรกรกันกลุ่มเล็กๆ เพื่อนำร่องก่อน มีการจัดข้อเสนอเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมเกี่ยวกับการใช้สารเคมี มีการติดตามจากกลุ่มเกษตรกร นักวิจัยและหน่วยงานในพื้นที่ นอกจากนี้มีการรวมกลุ่มเกษตรกรกลุ่มเครือข่ายที่สนใจนำร่องก่อน โดยมีการนัดประชุมระหว่างเกษตรกรเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันเอง ถอดบทเรียนปัญหาที่พบและหาวิธีการแก้ไขปัญหาด้วยกัน หลังจากนั้นคณะนักวิจัยไปติดตามผลการพัฒนาเครือข่ายเพื่อติดตามผลการพัฒนาโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มเกษตรกรที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนา รายละเอียดดังนี้

เกษตรกรที่เป็นกลุ่มเครือข่ายการจัดการเรียนรู้ศาสตร์พระราชาด้านเกษตรกรรมในด้านความรู้ และพฤติกรรมที่ได้รับการพัฒนามาทำเกษตรกรรมแบบยั่งยืนตามศาสตร์พระราชานี้ เพื่อเสริมสร้างสุขภาพชุมชน อยู่ดี กินดี มีสุข พบว่า

ด้านความรู้เกษตรกรมีความรู้ที่เกิดจากการจัดเวทีประชุมกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับความต้องการของต้นไม้ที่ต้นปลูก เช่น ต้นไม้ชนิดใดที่ต้องการน้ำมากต้องการน้ำน้อย ชนิดใดที่ต้องการแสงแดดหรือไม้ที่ต้องการแสงแดด ชვნไหนควรให้น้ำมาก ชვნไหนควรรดให้น้ำ ชვნไหนตัดแต่งกิ่งได้ หรือแม้กระทั่งการทำปุ๋ยหมักชีวภาพ การทำปุ๋ยพืชสด การทำยาฆ่าศัตรูพืชที่มาจากวัสดุธรรมชาติ เช่น การทำน้ำหมักชีวภาพ การเพิ่มวัตถุดิบหรือให้ดิน การทำน้ำคัวันส้ม ความรู้ถึงความต้องการของพืชแต่ละชนิดว่าการปลูกพืชต้องทำอะไร ต้นไม้ชนิดใดชอบน้ำ ชนิดใดชอบแดด ต้นไม้ที่ผลผลิตออกชვნไหน การทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นต้องทำอะไร จากความรู้ที่เกิดขึ้นจากการพัฒนานำไปสู่การปฏิบัติทำให้ต้นไม้ออกผลผลิตที่เดิมไม่เคยออก นอกจากนี้เกษตรกรเกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับการอ่านจตอรองในการปลูกพืชถ้าเกษตรกรปลูกพืชตามกระแสนิยมหรือพืชเศรษฐกิจที่เหมือนกันเพราะเห็นว่าราคาสูงแต่ถ้าทุกคนมาปลูกเหมือนกันทำให้ผลผลิตออกมาล้นตลาดทำให้ราคาล้นค้าลดลง เกษตรกรหันมาปลูกพืชที่หลากหลายมากขึ้นทดแทนการปลูกพืชเชิงเดี่ยวทำให้คุณภาพชีวิตที่ดีมีพืช ผัก ผลไม้มีรับประทานตลอด ลดค่าใช้จ่ายในการซื้อวัตถุดิบมาบริโภค รู้จักการคิดวิเคราะห์ในการใช้จ่าย การทำบัญชีใช้จ่ายภายในครอบครัวอย่างง่าย ทำให้มีการวางแผนเป็นหนี้เริ่มลดลง หรือไม่เป็นหนี้ส่งผลให้สุขภาพจิตที่ดีไม่วิตกกังวล

ด้านพฤติกรรมเกษตรกรมีพฤติกรรมรวมกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นำความรู้ที่มีมาถ่ายทอดแลกเปลี่ยนกัน ถอดบทเรียนปัญหาที่พบจากการเกษตรที่เกิดขึ้น เช่น โรคพืช การเพิ่มผลผลิตจากการทำเกษตร มีการนำวัสดุการเกษตรที่เหลือใช้เข้ามาให้เกิดประโยชน์ เช่น ทำปุ๋ย นำต้นถั่ว ต้นหญ้ามาหมักบดหมักเพื่อเพิ่มวัตถุดิบอินทรีย์ในดิน ทำน้ำหมักสารชีวภาพ นำมาเป็นให้อาหารสัตว์ สภาพสังคม

ของเกษตรกรกลุ่มนี้เกิดสังคมนี้อีกกลุ่มที่มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ช่วยเหลือเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกษตรกรพบจากการปลูกพืช นอกจากนี้พฤติกรรมการทำงานเกษตรกรจากที่เคยปลูกพืชเชิงเดี่ยว หรือพืชพาณิชย์มาเป็นพืชที่หลากหลายจะเน้นปลูกที่หลากหลายมากขึ้นโดยเลือกปลูกพืชที่ตนชอบก่อน “ปลูกที่อยากกิน กินที่ปลูก” ยังมีการใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์จากเดิมบางพื้นที่ปล่อยให้วัชพืชขึ้นตอนนี้มีการปรับพื้นที่ปลูกพืชสวนครัวบริเวณข้างทางเดินซึ่งแต่ก่อนจะขอบ้านที่มี เริ่มมาปลูกผักสวนครัวและมีการแบ่งปันคนอื่น ๆ การปลูกพืชตามกำลังที่ตนสามารถบริหารจัดการได้ โดยไม่จ้างแรงงานจากคนอื่น พฤติกรรมที่เคยใช้ปุ๋ยเคมีเริ่มที่ใช้ปุ๋ย มีการใช้จ่ายอย่างประหยัด มีการคุยกันภายในครอบครัวเกี่ยวกับการใช้จ่าย มีการทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย มีสุขภาพกายและจิตที่ดีขึ้นเนื่องจากไม่มีหนี้สินในการซื้อปุ๋ยเคมี ยาสารเคมีฆ่าศัตรูพืช ไม่ต้องไปหาหมอ ดังคำกล่าว

“มีปลูกไม้ผลเพิ่มอีกนอกจากที่ปลูกอ้อยเพื่อจำหน่ายอย่างเดียว ปรับรอบขอบด้านหลังไร่ อ้อยมีปลูกต้นยูคา รอบ ๆ คั้นทางเดินไปไร่อ้อยปลูกผักสวนครัวเพิ่มเติม ปลูกพอกินได้ไปมั่ว ๆ วัน ๆ ไป เช่น มะเขือ มะละกอ มะนาว มะอึก ถั่วฝักยาว บวบ มะละกอ พริก ฝัก ฝักทอง ข้าว ตระไคร้ กะเพรา ยังเลี้ยงปลา ไก่ กินไข่ เหลือกินแบ่งขายเงินเก็บไปขายที่ตลาดเองไม่ต้องถูกกดราคา ตอนนี้รายได้ก็จะเพิ่มตามมาตลอดเพราะในแปลงปลูกหลากหลายมีผลผลิตออกมาได้ตลอดไม่มากก็ไม่ต้องซื้อทำให้ลดรายจ่าย ได้แนวคิดจากผู้นำเกษตรกรของเราชวนให้คิดเรื่องการใช้จ่ายเงินการออม ตอนนี้เริ่มจดบันทึกแต่ละครั้งที่จ่าย กับรายรับที่ได้ เมื่อก่อนซื้ออะไรไม่ได้คิด กับมาย้อนดูเสียเงินใช้โดยไม่จำเป็น ตอนนี้ใช้จ่ายเริ่มคิดจะซื้ออะไร ต้องมาคุยกันในครอบครัว จะให้เงินลูกต้องให้ช่วยดูแลรดน้ำ ต้นไม้สวนครัวจะได้เห็นคุณค่าของเงิน”

เกษตรกรคนที่ 2 การสัมภาษณ์ 15 กันยายน 2561

“การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ทำตามแม่ มาอบรมตอนประชุมหมู่บ้าน มาคุ้นเคย มีการศึกษาดูด้วยกัน ตอนแรกเอาพันธุ์จากกลุ่มเกษตรกรด้วยกันจากที่เขามีสไปปลูกที่บ้าน เห็นเขาดีทำตาม ตั้งแต่ได้จัดประชุมเป็นกิจจะลักษณะ คิดว่าดีมีประโยชน์ที่แลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดการทำเกษตรยั่งยืน มีประโยชน์ต่อเกษตรกรด้วยกันมากทำให้สังคมเอื้อเพื่อต่อกัน สังคมน่าอยู่ สังคมมีความสุข ได้กลับมาทำปุ๋ยอินทรีย์โดยนำต้นถั่ว ต้นหญ้ามาถมทับหมักเพื่อเพิ่มวัสดุสารอินทรีย์ในดิน ทำน้ำหมักสารชีวภาพ นำมาเป็นให้อาหารสัตว์”

เกษตรกรคนที่ 3 การสัมภาษณ์ 15 กันยายน 2561

“จากที่มีการประชุมและแลกเปลี่ยนความรู้ที่เกษตรกรในหมู่บ้านมีกันและผู้นำเกษตรกรพอเพียงมาช่วยเหลือปัญหาที่พบ และวิธีดูแลให้มรรคผลออก แต่ก่อนมะนาวพันธุ์ดูใบ แต่ตอนนี้มีลูก

ให้ดูแล้วยังไม่ตกไม่เป็นไรแต่ออกทุกกิ่งๆ ละลูกสองลูกบ้างดีกว่าดูใบมานานแล้วเห็นออกดอกมีความสุขเรียกคนในบ้านมาดู และการให้เกษตรกรพื้นที่มาให้ความรู้พัฒนาตอนนี้มีการจัดทำบัญชีครัวเรือนง่าย ๆ เช่น จัดทำบันทึกรายรับรายจ่ายจากการทำเกษตร และรายรับรายจ่ายจากส่วนอื่นๆ มาวิเคราะห์รายจ่ายแยกประเภทสิ่งของจำเป็นกับฟุ่มเฟือย จะมีการพูดคุยค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นหรือคิดก่อนว่าเป็นสิ่งจำเป็นต้องซื้อหรือเปล่านั้นอย่างไร ถ้าจำเป็นต้องซื้อก็จะออมก่อนจนเก็บเงินได้ตามต้องการจึงนำไปซื้อจะไม่ใช่หนี้ที่ต้องเสียดอกเบี้ย เริ่มมีการจัดสรรค่าใช้จ่ายที่จำเป็น แบ่งเงินเพื่อสิ่งที่ไม่จำเป็นที่เข้ามา แบ่งเงินไว้ออม”

เกษตรกรคนที่ 1 การสัมภาษณ์ 15 กันยายน 2561

“สมัยก่อนปลูกพืชเชิงเดี่ยวหรือเห็นเขาปลูกพืชพาณิชย์ทำตามพอผลผลิตออกมาเยอะเหมือนกันราคาก็ตกถ้ามต้องเสียเงินจ้างแรงงานอีก ต้องนี้มาปลูกหลากหลายอย่างละนิดอย่างละหน่อยพอตามกำลังความสามารถ พอได้กินที่เร็วนี้หน่อยก็จะเป็นข้าวโพด แต่ก่อนมีปัญหาเรื่องโรคพืชมาจัดเวทีและเปลี่ยนประชุมกันจากผู้ที่เคยทำก็จะได้แก้ไขได้ทันทางที่บางอย่างแนะนำให้ตัดต้นทิ้งเพื่อไม่ให้ขยายโรคต่อ เช่น ต้นกล้วยต้องตัดทิ้งหนอนออกกล้วยถึงว่ากล้วยต้นล้มตาม ๆ กัน ยังได้นำปุ๋ยหมักมาใส่ต้นไม้ไล่แมลงก่อน ต่อไปน้ำหมักของตนได้ก็ไม่ต้องขอใครเขา มีกิจกรรมที่ค่อยๆ ทำไม่หักโหมเพลินทำไปเลยๆ เหมือนได้ออกกำลังกายในตัว ทำแบบครอบครัวมีกิจกรรมร่วมกันมีความสุขอีกแบบ ถ้ามปลอดภัยสบายใจเรื่องอันตรายจากสารเคมี ในกลุ่มเกษตรกรเราด้วยกันสร้างข้อตกลงร่วมกันจะไม่ใช้สารเคมีฆ่าแมลงฆ่าหญ้า”

เกษตรกรคนที่ 5 สัมภาษณ์ 3 ตุลาคม 2561

“จากที่มากุยกันแลกเปลี่ยนความรู้ คอยชี้แนะความรู้ ทำให้รู้จักการปลูก รู้จักการสร้างทรัพยากรพืช รู้จักที่จะผสมผสานพันธุ์ไม้อย่างลงตัว การปลูกพืชที่โตเร็ว โตช้า โตปานกลางพอมารวมกันจะทำให้ไม้โตช้าโตเร็วเป็นเหตุผลทางธรรมชาติเพื่อได้รับแสงแดด และไม่แย่งอาหารกันพืชชนิดเดียวกันต้องการสารเหมือนกันปลูกใกล้กันแย่งกันก็จะทำให้โตช้า ถึงบางอ้อที่แต่ก่อนปลูกพืชเชิงเดี่ยวเยอะๆ ไม่ค่อยโตเท่าที่ควร”

เกษตรกรคนที่ 4 สัมภาษณ์ 3 ตุลาคม 2561

“นำหลักที่ว่าปลูกที่อยากกิน กินที่ปลูก มาเป็นกรอบการปลูกผักผลไม้เมื่อออกผลมาตรงกับสิ่งที่สมาชิกในครอบครัวชอบทุกคนกินได้ไม่ต้องซื้อหาให้เปลืองเงินทองของไม่เหลือทิ้งมีผักผลไม้กินถูกใจทุกคนเพราะให้ทุกคนช่วยกันปลูกต้นไม้ที่ตนชอบ ได้ออกกำลังกายได้มีกิจกรรมร่วมกันในครอบครัวส่วนเกินที่เหลือค่อยไปขาย”

เกษตรกรคนที่ 6 สัมภาษณ์ 3 ตุลาคม 2561

ผลการพัฒนาเครือข่ายการจัดการเรียนรู้ศาสตร์พระราชาด้านเกษตรกรรมยั่งยืน เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะชุมชน อยู่ดี กินดี มีสุข ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง รายละเอียดผลการดำเนินการพัฒนาเมื่อแยกประเด็นหลักของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

4.3.1 ความพอประมาณ

เกษตรกรที่เป็นกลุ่มเป้าหมายพัฒนาเครือข่ายการจัดการเรียนรู้ศาสตร์พระราชาด้านเกษตรกรรมยั่งยืน เมื่อวิเคราะห์ผลในประเด็นความพอประมาณ พบว่า เกษตรกรกลุ่มเป้าหมายมีความพอใจในความเป็นอยู่ที่พอเพียงและเพียงพอ ที่ว่าพอเพียงจะปลูกพืชที่หลากหลาย ไม่ปลูกพืชเศรษฐกิจตามกระแสหรือไม่ปลูกพืชเชิงเดี่ยว ปลูกพืชแต่ละชนิดไม่มากเกินไปหรือน้อยเกินไปเพราะเป็นเพียงเกษตรกรรมรายย่อยเพื่อการดำรงชีพภายในครัวเรือน เมื่อเหลือจากการบริโภคจะนำไปขายที่ตลาด จึงทำให้ไม่พึ่งพิงตลาดมาก ปลูกพืชตามกำลังที่เรามี คือ กำลังร่างกาย กำลังพื้นที่ที่เรามี ส่วนเพียงพอ คือพอใจในความเป็นอยู่ และมีความสุขในสิ่งที่ตนมี ไม่วิ่งตามกระแส เช่น โทรศัพท์มือถือรุ่นใหม่ ราคาแพง แต่มีไว้เพื่อติดต่อสื่อสาร ค้นหาความรู้ ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นรุ่นแพง อย่าง Iphone Ipad รุ่นใหม่ ๆ หรือรถคิดก่อนว่าใช้เพื่ออะไร เช่น ขนผลผลิตทางการเกษตร ไม่สร้างหนี้ ลดรายจ่าย เกษตรจะรับประทานสิ่งที่มีในแปลงที่ดินหรือวัตถุดิบที่ตนเองมี “โดยกินพืชผลตามที่เรามี เช่น ปลาในบ่อ พืชผัก ผลไม้ที่มีหลากหลายตามฤดูกาล ไม่ต้องซื้อต้องหา” นอกจากนี้ของที่เหลือกินนำมาขายสร้างรายได้อีกด้วย หรือไม่ก็นำไปแบ่งปันแจกจ่ายให้คนรู้จัก บ้านใกล้เคียง เมื่อเขามีอะไรก็แบ่งปันให้เรา แถมเป็นรั้วคอยดูแลให้เราอีก ก็เพื่อนบ้านนะใครไปไหนฝากกันดู สร้างความผูกพันในกลุ่มเพื่อนบ้าน เมื่อเป็นรั้วเกาะกำบังให้เรามีคนดูแลซึ่งกันและกัน ดังคำกล่าว

“รู้จักความพอดีไม่โลภมากทำเกินตัว ไม่ใช่ของเกินความจำเป็นอยู่อย่างพอเพียงนี้สบายไม่ต้องคอยกังวลว่าจะหาเงินมาใช้หนี้จากที่ไหน ไม่ต้องทำเกษตรเกินตัวต้องไปซื้อพันธุ์ ซื้อยาสารเคมี ปุ๋ยเคมี จ้างแรงงานอาศัยคนอื่นมาแต่ถ้ามีภัยธรรมชาติมาเกิดความเสียหายเป็นหนี้หาเงินใช้ไม่ได้ ถ้าเฮมาเฮ็ดเกษตรพอเพียงแบบนี้ รู้จักตนเองทำพอประมาณร่างกาย แรงทรัพย์ไม่คิดอยากทำแบบเกษตรเศรษฐกิจเห็นเขาเฮ็ดแล้วเป็นหนี้รายวันไม่เป็นทุกข์ เราสามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขไม่ทำ ความเดือนร้อนให้ตนเอง มีอะไรก็กินแบบนั้น กินที่มี ไม่มีพืชมีภัยสารเคมีอันตรายไม่ต้องกลัว ไม่ต้องหาเงินมาเป็นค่ารักษาตัว เป็นเงินทั้งนั้นคิดดูถ้าเราไม่ไปหาหมอเสียค่ารักษาพยาบาล คนใกล้เคียงก็ไม่เดือดร้อนมาดูแลหาหนาค่าเดินทางถ้าคิดแล้วเงินเก็บจะมีไม่ต้องเป็นหนี้หาค่ารถค่าลา สบายกว่ากันหลายมีความสุข”

เกษตรกรคนที่ 5 การสัมภาษณ์เชิงลึก 15 กันยายน 2561

“เราเองต้องรู้จักพอประมาณในความเป็นอยู่ใช้สอยในการเลือกใช้สิ่งทีนอกเหนือจากปัจจัยห้า ไม่ทำให้ตนเอง คนอื่นเดือดร้อน พึ่งตนเองได้ ทำตามแรงที่เรามีไม่ต้องจ้าง ทำเกษตรทฤษฎีใหม่ที่ปลูกหลากหลาย แบ่งพื้นที่ทำนา ปลูกผัก ผลไม้ มีบ่อน้ำไว้ใช้ เลี้ยงปลาไว้กิน ครัวบวงจร ไม่ต้องไปตลาดซื้ออะไรปลูกให้ครบสิ่งที่เราอยากกิน ไม่มีค่าใช้จ่าย จะไม่เป็นหนี้ ใช้ชีวิตอย่างไม่ประมาท ก็จะมีตรงจ่ายค่าไฟ (หัวเราะ) ยังผลิตเองไม่ได้”

เกษตรกรคนที่ 3 การสัมภาษณ์เชิงลึก 15 กันยายน 2561

4.3.2 ความมีเหตุผล

เกษตรกรที่เป็นกลุ่มเป้าหมายพัฒนาเครือข่ายการจัดการเรียนรู้ศาสตร์พระราชาด้านเกษตรกรรมยั่งยืน เมื่อวิเคราะห์ผลในประเด็นความมีเหตุผล พบว่า เกษตรกรกลุ่มเป้าหมายมีความปลูกพืชตามที่ตนชอบ ไม่ปลูกพืชตามกระแสเพราะเมื่อปลูกกันมากตามกระแสราคาผลผลิตตกเพราะของล้นตลาด และถูกกดราคาจากพ่อค้าคนกลาง ปลูกพืชหลายชนิดให้มีผลผลิตได้ทุกฤดูกาล ทำให้มีผลผลิตรับประทานได้ทุกฤดู มีการคำนึงถึงพันธุ์ของไม้ผลที่ปลูกว่าพันธุ์ไหนออกก่อนออกหลัง เช่น ต้นมะม่วงพันธุ์น้ำดอกไม้ มะม่วงพันธุ์โชคอนันต์เป็นพันธุ์ที่ออกที่หลังช่วงที่ผลไม้มะม่วงพันธุ์อื่นวายแล้วจะทำให้ได้ราคาดี หรือพันธุ์เบา (ออกก่อน ออกตก) ทำให้ได้ราคาดีเช่นกัน พันธุ์แก้วออกก่อนผลผลิตทน นอกจากนี้การปลูกพืชล้มลุกสลับปลูกในแต่ละปี เพื่อรักษาและบำรุงดินให้มีสภาพที่ดี ดินไม่เสียหรือแร่ธาตุบางอย่างหมดถ้ามีการปลูกพืชชนิดเดียวกันตลอด มีการขุดบ่อในบ้านเพื่อให้มีน้ำไว้ใช้ทำการเกษตร และเลี้ยงปลา เลี้ยงกบ ปลาที่เลี้ยงก็จะเลือกปลาที่กินพืชผักผลไม้ เพราะเมื่อมีผัก ผลไม้ที่เน่าเสียนำมาเป็นอาหารให้ปลา เพื่อไม่ให้ทิ้งเปล่าประโยชน์ รู้จักออม เพื่อมีเงินไว้ใช้ในอนาคตยามชราทำงานไม่ได้หรือยามฉุกเฉินจำเป็นต้องใช้เงิน มีการวิเคราะห์ค่าใช้จ่ายว่าจำเป็นหรือไม่จำเป็น

4.3.3 ภูมิคุ้มกันในตัว

เกษตรกรที่เป็นกลุ่มเป้าหมายพัฒนาเครือข่ายการจัดการเรียนรู้ศาสตร์พระราชาด้านเกษตรกรรมยั่งยืน เมื่อวิเคราะห์ผลในประเด็นภูมิคุ้มกันในตัว พบว่า เกษตรกรกลุ่มเป้าหมายมีการปลูกพืชที่หลากหลาย เมื่อมีผลผลิตให้กินได้ทุกฤดู แต่ละชนิดจะออกผลไม่เหมือนกัน ระยะเวลาเก็บเกี่ยวมีผลผลิตให้กินได้ตลอด โดยเฉพาะไม้ยืนต้นเพื่อมีผลผลิตให้ได้นาน มีไว้ให้ลูกหลาน ปลูกพืชล้มลุกให้ผลผลิตที่รวดเร็วระหว่างที่รอไม้ยืนต้นที่จะออกผลผลิตต้องใช้เวลาแต่เมื่อออกผลแล้วก็จะให้ผลผลิตได้นาน ไม่ต้องมาปลูกซ้ำทุกปี นอกจากนี้ชุมชนกับตลาดระยะทางไกลจึงมีการปลูกพืชผักสวนครัวไว้เวลาทำกลับข้าวไม่ต้องเสียเวลาไปตลาด และเสียค่าใช้จ่าย พื้นที่ที่ปลูกไม่จำเป็นต้องใช้พื้นที่มาก อาจปลูกในริมทางเดิน ริมรั้ว ปลูกในกระถาง ยังปลอดภัยเรื่องสารเคมีที่ป้องกันแมลงเพราะเราปลูกเองโดยเฉพาะพริกมียาฆ่าหญ้ามาก มีการปลูกพืชสมุนไพรพื้นบ้าน เช่น แปะตำปึง วั๊กินกับ

น้ำพริก ผักเครื่องเคียง สรรพคุณป้องกันมะเร็ง ฟ้าทะลายโจน ป้องกันไข้ ปวดหัวตัวร้อน แก้เป็นหวัด ตีปลาช่อน กล้วย้าหวาน กล้วย้าหนดแมว เป็นต้น

การปลูกพืชผักสวนครัวเล็ก ๆ ยังเป็นการร่วมกิจกรรมระหว่างคนในครอบครัว หรือปลูกต้นไม้ร่วมกันประกอบอาหารจะทำให้เกิดความผูกพันสร้างสายใยรักให้คนในครอบครัว และเป็นการออกกำลังกายด้วย คนในกลุ่มเกษตรกรด้วยกับมีการแบ่งปันสิ่งของผลผลิตที่ตนมีให้กับสมาชิกในบริเวณใกล้เคียง มีกิจกรรมการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในกลุ่ม มีการปรึกษาหารือปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างเกษตรกรด้วยกันถ้ามีผลกระทบที่เกิดขึ้นช่วยหาวิธีการแก้ไขอย่างเป็นมิตร ไม่ให้เกิดความแตกแยกหรือมีปัญหาทะเลาะกันภายในกลุ่มเกษตรกรด้วยกัน มีกิจกรรมสัมพันธ์ สภาสังคมภายในชุมชนสงบสุข อยู่กันอย่างเอื้ออาทรซึ่งกันและกัน

กลุ่มเกษตรกรมีการทำบัญชีรายรับ-รายจ่ายเพื่อมาวิเคราะห์การใช้จ่ายในสิ่งจำเป็นหรือฟุ่มเฟือยทำให้เห็นสภาพการใช้จ่ายในเรื่องที่เหมาะสมหรือไม่ เพื่อจะได้วางแผนการใช้จ่ายและควบคุมการใช้จ่ายจะได้ระมัดระวังในการใช้จ่ายในเดือนถัดไป เพื่อการออมในอนาคต ยังมีการหารายได้เสริมเกษตรกรพอเพียงมีการหาอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มรายได้หรือช่วงที่พืชผลผลิตยังไม่ออก หรือระหว่างว่างจากการทำเกษตรตามความสามารถที่ตนมี เช่น จักสาน การทำน้ำส้มควันไม้ ช่างไฟฟ้า นอกจากนี้เกษตรกรกลุ่มเป้าหมายมีการคำนึงถึงความเป็นไปของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นอนาคต เช่น การปลูกพืชการเกษตรแต่ละบ้านเพื่อจำหน่าย ถ้าเห็นบ้านหนึ่งทำรายได้ดี เกษตรกรมีความคิดที่ไม่ปลูกซ้ำ เพราะมีความคิดว่าถ้าปลูกซ้ำตาม ๆ กันจะทำให้ราคาสินค้าล้นตลาดราคาสินค้าตก

“ไม่เสียค่าใช้จ่ายในการซื้อยาฆ่าศัตรูพืช ผู้ปลูกสุขภาพดีไม่ต้องไปหาหมอ ไม่ต้องไปกู้เงินมา รักษาตัวมาซื้อยาฆ่าหญ้า ฆ่าแมลงชีวิตดีดี”

เกษตรกร 3 สัมภาษณ์เชิงลึก 15 กันยายน 2561

4.3.4 ความรู้

เกษตรกรที่เป็นกลุ่มเป้าหมายพัฒนาเครือข่ายการจัดการเรียนรู้ศาสตร์พระราชาด้านเกษตรกรรมยั่งยืน เมื่อวิเคราะห์ผลในประเด็นความรู้ พบว่า เกษตรกรกลุ่มเป้าหมายมีความรู้ที่พืชแต่ละชนิดมีความต้องการอย่างไร ช่วงเวลาไหน ต้นไม้ที่ปลูกแต่ละชนิด ชนิดไหนไม่ชอบแดด ไม่ชอบน้ำ เยอะ หรือชอบน้ำเยอะ เช่น มะพร้าวชอบน้ำต้องปลูกใกล้บ่อน้ำหรือสระ ทำอย่างไรให้ผลผลิตเยอะ พืชกลุ่มไหนปลูกใกล้กันได้ พืชชนิดไหนต้องปลูกใช้พื้นที่ห่าง การปลูกพืชที่ให้ผลผลิตได้นาน ดังเช่น ไม้ที่อายุยืนเป็นพืชที่ขยายพันธุ์แตกหน่อเอง มีสารพัดประโยชน์การดูแลรักษาง่าย ประโยชน์นำหน่อมารับประทาน ลำต้นสามารถใช้ปลูกที่ปักหรือที่ปักผอน รากทำโต๊ะ เก้าอี้ สิ่งของตกแต่ง กิ่งและแขนงทำรั้ว หรือทำรั้วให้ต้นไม้ยึด เครื่องใช้จักสานเป็นกระติบข้าว หวดนึ่งข้าว กระจัง ใบไม้ทำปุ๋ย หรือ

การปลูกพืชล้มลุก เช่น ถั่วเป็นพืชที่ขยายพันธุ์แตกหน่อเอง มีสารพัดประโยชน์นอกถั่วทำปุ๋ยหมัก ส่วนราก ผลถั่ว หรือหัวปลีรักษาโรคหรือนำมารับประทาน กาบถั่วมาทำเป็นเชือกมัดของ ใบตองห่อขนม หรือทำกระทง หรือทำบายศรีใช้ในงานต่าง ๆ

นอกจากนี้เกษตรกรรู้จักใช้พื้นที่ให้เป็นประโยชน์ คุ่มค่า ปฏิสารเคมีที่เป็นพืชต่อตนเอง ต่อพื้นที่ใกล้เคียง ต่อสังคม และสิ่งแวดล้อม ใช้พื้นที่ใช้สอยให้เป็นประโยชน์ ดังเช่นในพื้นที่บริเวณทางเดิน รั้ว ขอบสระน้ำ จะปลูกพืชผักสวนครัว หรือสมุนไพร ที่มีรากไม่แผ่กระจายกว้าง ลำต้นไม่ใหญ่ นอกจากต้นไม้ไหนไว้ทำรั้วก็ปลูกพืชยืนต้น หรือถ้ามีรั้วเสาปูนก็จะปลูกแก้วมังกร

เกษตรกรรู้จักจัดสรรแบ่งพื้นที่ในการปลูก ดังเช่น ปลูกข้าวในพื้นที่ส่วนหนึ่ง แบ่งปลูกผักผลไม้ อย่างละชนิดหน่อยให้พอกินแต่หลากหลายเพื่อได้กินทุกฤดู เช่น ถั่ว มะม่วง ลำไย น้อยหน่า ฝรั่ง ขนุน ละมุด มะพร้าว แก้วมังกร เป็นต้น ค่อย ๆ ปลูกตามกำลังความสามารถไม่ต้องจ้างแรงงาน ปลูกพืชผักสวนครัวไว้เวลาทำกับข้าวไม่ต้องซื้อไม่ต้องหา เช่น พริก ตะไคร้ ข่า หอม กระเทียม มะนาว มะกรูด สาระแหน่ โหระพา กระชาย เป็นต้น ปลูกพืชล้มลุก ไว้บริโภค เช่น ถั่ว มะระกือ มะระขี้นก บวบเหลี่ยม บวบงู

4.3.5 คุณธรรม

เกษตรกรที่เป็นกลุ่มเป้าหมายพัฒนาเครือข่ายการจัดการเรียนรู้ศาสตร์พระราชาด้านเกษตรกรรมยั่งยืน เมื่อวิเคราะห์ผลในประเด็นคุณธรรม พบว่า เกษตรกรกลุ่มเป้าหมายรู้จักความพอเพียง มีวินัยในการใช้จ่ายเงิน การประหยัดแต่ไม่อด รู้จักการออม เกษตรกรเกิดการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านความรู้ซึ่งกันและกัน ไม่เก็บองค์ความรู้ไว้กับตน นอกจากนี้ยังรับผิดชอบต่อสังคม ไม่ใช่สารเคมีในการกำจัดวัชพืช หรือแมลงศัตรูพืช เพราะเป็นพืชต่อตนเอง ต่อสังคม และต่อสิ่งแวดล้อม และต่อผู้บริโภค ยังไม่ทำให้สิ่งแวดล้อมเป็นพิษทำความเดือดร้อนแก่ผู้ที่อยู่ใกล้เคียง จะไม่ส่งผลทำให้สภาพดินเป็นพิษและสารพิษลงสู่แม่น้ำ เกษตรกรมีวินัยในการออกกำลังกายเพราะต้องทำการเกษตรด้วยแรงความสามารถของตนไม่พึ่งจ้างแรงงานภายนอก

จากผลการพัฒนาเครือข่ายการจัดการเรียนรู้ศาสตร์พระราชาด้านเกษตรกรรมยั่งยืน เพื่อเสริมสร้างสุขภาวะชุมชน อยู่ดี กินดี มีสุขในด้านความรู้ และพฤติกรรม เทศบาลตำบลโนนทอง อำเภอหนองเรือ จังหวัดขอนแก่น เมื่อสรุปภาพรวมหลังการพัฒนาจะเห็นได้ว่าสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ส่งผลให้เกษตรกรกลุ่มเป้าหมายมีความสุขที่จะให้ ที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น เห็นธรรมชาติที่ไม่ถูกทำลาย ทั้งมีความรู้สึกว่าชีวิตปลอดภัยที่ได้บริโภคอาหารที่ไม่มีสารพิษ สุขภาพแข็งแรง รู้จักลด ละ เลิกอบายมุข ทำให้ไม่มีหนี้สิน ส่งผลให้สุขภาพดี ครอบครัวอบอุ่นที่เกิดจากการทำงานร่วมกันมีกิจกรรมร่วมกัน ใช้เวลาเกิดประโยชน์ มีเหตุผลในการใช้จ่าย รู้จักออม

ดินมีสารเคมีเป็นพิษตกค้างในดิน พืชดูดน้ำจากดินได้สารพิษไปด้วยยังสารเคมีตกค้างในผลไม้ ในใบไม้ คนนำไปรับประทานได้สารพิษ มิใช่ปลูกพืชปลอดสารพิษ ไม่สารเคมีในส่วนที่ตนไว้

รับประทาน แต่ไม่คำนึงถึงคนอื่นที่กินด้วย เกษตรกรเราต้องสื่อสารกับผู้บริโภค กลุ่มเกษตรกรเมื่อรวมกลุ่มกันมุ่งมั่นทำเกษตรชวนกันทำความดี อย่างที่เชื่อว่าคบบัณฑิตไปหาผล ทำให้ตอนนี้ลดละเลิกอบายมุขเพราะมามุ่งดูแลแปลงต้นไม้ ดีที่เราเลือกถูกผู้นำเกษตรกรถือว่ามีผู้นำเกษตรกรตัวอย่างช่วยเหลือแนะนำพากันไปในสิ่งที่ถูกต้อง

“การมาประชุมแลกเปลี่ยนความรู้ที่ตนมีช่วยเหลือพวกเรากันเองได้มาก การเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในกลุ่มเกษตรกร ใครขาดเหลือ หรือมีปัญหาช่วยกันหาทางแก้ไขดีมากเลย”

เกษตรกร 5 สัมภาษณ์เชิงลึก 15 กันยายน 2561

“ปลูกกิน ปลูกตามกำลังความสามารถ ไปได้ซื้อ พืชผักสวนครัว มีพริก หอม กะเพรา โหระพา มะเขือ ต้นหอม ผักชี กระเทียม มะนาว ผักจิ้มกินกับน้ำพริก เช่น บวบงู ผัก มะละ ยังได้ปลูกต้นไม้ใหญ่ยืนต้น ไม้ล้มลุกอยู่ไม่นาน ส่วนไม้ยืนต้นได้กินนาน ตอนนี้อย่างไรก็ได้เก็บเกี่ยวผลผลิตก็ตามเก็บไว้ให้ลูกหลานได้กินหรือตอนแก่ ไม่ต้องรอผลผลิตที่เคยปลูกเพียงอย่างเดียวเกิดเสียหายน้ำไม่มีหรือน้ำท่วมเสียหายหมด ปลูกข้าวไว้กิน หุงหอมทั้งบ้านปลอดสารพิษ คนกินสบายใจ แต่ทั้งนี้ชาวเกษตรกรพวกเราต้องมีความซื่อสัตย์ปลูกเหลือกินนำมาขายต้องปลอดสารพิษเช่นกัน สุขภาพก็ดีทั้งผู้ซื้อผู้ปลูก การใช้จ่ายมีการคิดก่อนซื้อแต่ก่อนไม่คิดไม่เป็นไรผ่อนเอา ตอนนี้งานการแนะนำให้คิดก่อนว่าจำเป็นหรือไม่ มาวางระบบในครอบครัวมาคุยแสดงความจำเป็นในการซื้อของที่ราคาแพงสิ่งอำนวยความสะดวก อาทิเช่น โทรศัพท์มือถือรุ่นใหม่ ราคาแพง จะซื้อใหม่เพราะอะไรจำเป็นหรือเปล่า เอาไว้เพื่อติดต่อสื่อสาร ค้นหาความรู้ ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นรุ่นแพง อย่าง Iphone Ipad version ใหม่ ๆ หรือรถไม่ต้องรุ่นแพงดูว่าเราใช้เพื่ออะไร เช่น ขนผลผลิต ไม่สร้างหนี้ ลดรายจ่าย”

เกษตรกร 1 สัมภาษณ์เชิงลึก 15 กันยายน 2561

“พืชหลักที่เกษตรกรในหมู่บ้านปลูกอ้อย กลุ่มเกษตรกรที่หันมาทำเกษตรกรรมแบบยั่งยืนตามศาสตร์พระราช เน้นการปลูกข้าวไว้กินเอง มีการเลือกปลูกดูคุณค่าของสารอาหารของพันธุ์พืชที่ปลูก การดูแลรักษา พันธุ์ที่ปลูกมีพันธุ์มะลิ 105 กข 6 พันธุ์ทับทิมชุมแพจะเป็นข้าวกล้อง หอมนิลเป็นพันธุ์อิมมาน ลดน้ำตาลสำหรับผู้ป่วยโรคเบาหวาน”

เกษตรกร 2 สัมภาษณ์เชิงลึก 15 กันยายน 2561

“ปลูกพืชหลากหลาย แต่ละชนิดไม่มากเกินไปปลูกพืชตามกำลังที่เรามี คือ กำลังร่างกาย กำลังพื้นที่ที่เรามี หรือไม่ปลูกไม้ผลน้อยเกินไป ปลูกที่อยากกินจะได้ไม่ต้องซื้อ เมื่อเหลือจากการกินจะนำไปขายที่ตลาด จะได้ไม่พึ่งพิงตลาดมากเมื่อเหลือแพนก็เก็บไปขาย ส่วนเพียงพอ คือพอใจในความ

เป็นอยู่ ไม่วิ่งตามกระแส เช่น โทรศัพท์มือถือรุ่นใหม่ ราคาแพง แต่มีไว้เพื่อติดต่อสื่อสาร ค้นหาความรู้ ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นรุ่นแพง อย่าง Iphone Ipad รุ่นใหม่ ๆ หรือรถคิดก่อนว่าเราใช้เพื่ออะไร เช่น ขนผลผลิตทางการเกษตร ไม่สร้างหนี้ ลดรายจ่าย โดยกินพืชผลตามที่เรามี เช่น ปลาในบ่อ พืชผัก ผลไม้ที่มีหลากหลายตามฤดูกาล ไม่ต้องซื้อต้องหา นอกจากนี้ของที่เหลือกินนำมาขายสร้างรายได้อีกด้วย หรือไม่ก็นำไปแบ่งปันแจกจ่ายให้คนรู้จัก บ้านใกล้เรือนเคียง เมื่อเขามีอะไรก็แบ่งปันให้เรา แถมเป็นรั้วคอยดูแลให้เราอีก ก็เพื่อนบ้านนะใครไปไหนฝากกันดู สร้างความผูกพันในกลุ่มเพื่อนบ้าน เมื่อเป็นรั้วเกาะกำบังให้เรามีคนดูแลซึ่งกันและกัน”

เกษตรกร 5 สัมภาษณ์เชิงลึก 15 กันยายน 2561

“ชาวเกษตรกรต้องมีความรู้ในการปลูกพืช ต้องปลูกอย่างไรพืชบางชนิดมีต้นตัวผู้ต้นตัวเมีย ต้องมีการปลูกสลับกัน มีการปลูกพืชสลับกันเพื่อให้ดินพักฟื้น ปรับปรุงดิน สารที่มีอยู่ในดิน แต่ก่อนปลูกพืชเชิงเดี่ยวต้องรอผลผลิตเพื่อขายอย่างเดียว เก็บได้ก็เฉพาะฤดูกาลที่เก็บเท่านั้น จะมีเรื่องความเสี่ยงในผลผลิตถ้าไม่ดีก็ไม่มีที่ได้จากชนิดอื่น และความเสี่ยงจากโรคและศัตรูพืชที่เกิดจากการปลูกพืชซ้ำ ๆ กันได้ ยังเรื่องราคาสินค้าขึ้นอยู่กับพ่อค้าคนกลาง นายทุนทุกอย่างขึ้นกับเขาหมดตั้งแต่เมล็ดพันธุ์ยันเก็บเกี่ยว บางคนเป็นหนี้ที่นำไปจำนำกับนายทุนเป็นทาสเขา มาทำเกษตรผสมผสาน หรือเกษตรทฤษฎีใหม่ หรือเกษตรยั่งยืนเรียกอะไรก็ได้ที่ทำอยู่อย่างนี้ปลูกหลายชนิดมีกินมีขายตลอดฤดูตอนนี้เริ่มไม่ปล่อยให้เนื้อที่ว่างเปล่าปลูกพืชผักสวนครัว ปลูกผลไม้ระยะเก็บเกี่ยวสั้น ๆ แต่ก่อนไปขอเขาอายุขอพันธุ์มาปลูกเอง”

เกษตรกร 3 สัมภาษณ์เชิงลึก 15 กันยายน 2561

“ปลูกสิ่งที่ยากกินก็พอได้กินแต่ละมือส่วนใหญ่ไม่ต้องได้ซื้อได้หา ที่แรกสมัยก่อนก็ขอเขาเพราะไกลตลาดดีว่าที่บุญสวนมาแนะนำให้ความรู้แถมแจกพันธุ์ให้กลับไปปลูก แล้วก็ให้ต้นไม้ไปปลูกตอนนี้ขยายพันธุ์ได้เยอะ แถมให้คนอื่นต่อไปอีก ชาวเราก็ได้ยากได้กินมาฉินน้ำหมักได้ผลดีแมลงมากวนน้อย มีใครแปลงมีปัญหามาช่วยกันปรึกษากันว่าจะทำอย่างไร อย่างที่แปลงมีเพลี้ยเขาก็ได้น้ำหมักและน้ำยาล้างจานฉีด”

เกษตรกร 6 สัมภาษณ์เชิงลึก 3 ตุลาคม 2561

“เกษตรกรพอเพียงตามรอยพ่อ ชีวิตมีสุข ใจสุข ครอบครัวสุขถือกำไรชีวิต ไม่ซื้อผักปลาในตลาดค่าใช้จ่ายผลผลิตเหลือกินแบ่งปัน หรือไม่ก็ไปขายเพิ่มรายได้ลดรายจ่าย แคมเมื่อเราให้เขาบางครั้งเพื่อนบ้านมีอะไรก็แบ่งปันกัน ถ้าเทียบกับเมื่อก่อนยังไม่รู้ปลูกกิน ตอนนี้อยากกินอะไรก็ปลูกได้กินหมด หรือเนื้อสัตว์ก็เลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา ยังได้ไข่กินทุกวัน ไข่ไก่เป็นปุ๋ยใส่ต้นไม้ลูกตก ปุ๋ยไข่ไก่ราคาแพง

นำมาเป็นอาหารปลาก็ได้ หากความสุขได้ทั้งสุขภาพกาย สุขภาพใจ ตอนนี้ลูกก็กลับบ้านมาช่วยทำ ไม่ไปทำงานที่ต่างจังหวัด แยกกันอยู่ ตอนนี้มาอยู่น่ากัน ที่รอบบ้านตอนนี้ปลูกต้นสักไว้จะได้เป็นมรดก ตกทอดให้ลูกหลาน ปลูกไม้ผลหลากหลาย เช่น ต้นมะม่วง ต้นลำไย ต้นขนุน มะพร้าวเมื่อผลไม้โต ลูกหลานได้ประโยชน์เป็นแหล่งรายได้ในอนาคต เราตอนแก่ไม่มีแรงก็มีผลหมากรากไม้ไว้กินขาย”

เกษตรกร 4 สัมภาษณ์เชิงลึก 3 ตุลาคม 2561

“การปลูกพืชต้องมีความรู้ มีการปลูกพืชสลับปีสลับปีเพื่อไม่ให้ดินเสีย ปรับปรุงบำรุงดินให้พื้นฟูใช้ต้นไม้พืชผักที่เหลือเน่าไม่ปล่อยทิ้งนำมาทำปุ๋ยพืชสด มีการปลูกพืชผักหลายอย่าง จะได้มีผลผลิตให้ทานได้ตลอดทุกฤดู ได้มีผลผลิต หลากหลายทุกฤดู ไม่ใช่สารเคมีในการปลูกพืช ยังไม่ต้องเสียเงินซื้อปุ๋ยเคมีซื้อยาฆ่าแมลงทำให้รายจ่ายลดลง ผักที่กินที่ขายให้ผู้อื่นปลอดภัย คนกินก็ปลอดภัยกินได้อย่างสบายใจ คนปลูกก็ปลอดภัยกินอย่างสบายใจ สมาชิกในครอบครัวร่วมกันทำกิจกรรมในสวน ครอบครัวมีความสุข”

เกษตรกร 3 สัมภาษณ์เชิงลึก 3 ตุลาคม 2561

“ตอนนี้ปรับวิธีการปลูกพืช จากพืชที่เป็นเชิงเดี่ยว มาเป็นหลากหลายเพื่อมรรคผลตลอดฤดูกาล แต่ต้องอดทนน้อยในการปรับปรุงดินอาจต้องใช้เวลา แล้วใช้ปุ๋ยอินทรีย์อาจทำให้ช่วงแรกได้ผลผลิตที่ไม่มาก แต่เชื่อมั่นว่าคุณภาพชีวิตจะดีขึ้นจากการเห็นผู้นำเกษตรกรต้นแบบของเรา อีกอย่างสิ่งที่สบายใจคือ ชีวิตปลอดภัยจากยาสารเคมี ไม่มีโรคจากการได้รับสารพิษ ไม่เหมือนคนสมัยก่อนยาฆ่าแมลงไม่ค่อยได้ใช้ จะใช้ก็เป็นน้ำยาที่เกิดจากธรรมชาติไม่เห็นป่วยเป็นมะเร็งอายุก็ยืนยาว การปลูกผักสวนครัวเอง มีผลไม้ปลูกหลากหลายชนิดมีไว้กินตลอดสิ่งสำคัญคือไม่ต้องซื้อถือว่าลดรายจ่าย ที่สำคัญอีกความสุขทางใจหาซื้อได้ยาก”

เกษตรกร 1 สัมภาษณ์เชิงลึก 3 ตุลาคม 2561